

GUSTAU NERÍN

“El vincle entre governs i ONG és igual que el de les metròpolis i els missioners”

Repassem amb aquest antropòleg afincat a Guinea la història de la cooperació al desenvolupament de l'Àfrica i la seva evolució des dels temps colonials fins avui.

Durant la darrera etapa colonial espanyola a Guinea, el govern franquista va decidir que, davant la imminent independència del país, calia formar els guineans. Per aquesta raó, va endur-se'n dos a la Península perquè aprenguessin a fer de toreros. Després els van fer tornar a Guinea i van habilitar una plaça de toros desmuntable perquè anessin recorrent els pobles.

:: De flamenques no en van formar, veig.
 :: No, però es van endur els Coros y Danzas de la Falange a fer exhibicions per Guinea. Són exemples de com els europeus, des dels temps colonials, sempre hem cregut saber què necessitaven els africans.

:: Metges, mestres i capellans?
 :: Exacte, calia guarir-los el cos però també la ment i l'ànima. Aquest era el pensament colonial. I com que resultava car, els governs de les metròpolis van subcontractar l'Església. D'aquesta manera, els missioners van fer de corretja transmissora del colonialisme.

:: Algun exemple proper?
 :: El dels claretians, la congregació del Pare Antoni Maria Claret, és un dels casos més paradigmàtics. Van néixer com a orde missioner

però no acabava de funcionar. El 1883 el Govern espanyol buscava algú per “civilitzar” els guineans i va finançar els claretians perquè hi construïssin escoles, hospitals... és a dir, que els missioners sempre van actuar amb la complicitat i suport dels governs.

:: Igual que ara les ONG. També semblen haver hereditat la visió paternalista de les missions religioses.
 :: Hi ha molts paral·lelismes entre unes i altres. Moltes ONG tenen un inici religiós i aquesta imatge heroica del cooperant que es sacrifica i que viu en condicions deplorables és similar a la que es tenia dels missioners. En ambdós casos és fals. Les missions tenien edificis impressionants i vivien en molt bones condicions, igual que ara els cooperants.

:: L'apadrinament de nens sembla inspirat en un mètode eclesiàstic, no?
 :: Completament. En època colonial, els burgesos pagaven perquè es bategés un nen amb el seu nom. Era un sistema molt eficaç de recaptació perquè la figura del “nen negre pobret” sempre funciona.

L'antropòleg a
Barcelona, poc abans
de tornar a l'Àfrica.

ENRIQUE MARCO

LES REVOLTES AL MAGREB Des del Sud

A l'Àfrica subsahariana les revoltes del Magreb i la guerra contra Gaddafi segueixen amb molt d'interès. A Guinea la televisió oficial té prohibit parlar sobre Libia, però la gent s'espavilla per aconseguir els canals Afrique5, Euronews i TVE Internacional, de pagament. La revenda de la televisió per cable s'ha convertit en un negoci a l'alça.

:: Abans es recollia el paper de plata dels esmorzars “per als negrets, els xinets...”

Però el que és clar és que els donàvem el que ens sobrava de l'entrepà, mai un bocí de pa o de xoriç.

:: Alguna vegada els intercanvis entre Europa i l'Àfrica han estat d'igual a igual?
 :: Durant el tràfic d'esclaus, els esclavistes catalans intercanviaven alcohol i teixits de mala qualitat per esclaus a les costes africanes. Durant el colonialisme, ens construïem esglésies a canvi d'estampetes i ara algunes ONG els duen les ulleres, els mòbils i els ordinadors que llencem. Els africans no necessiten allò que a nosaltres ens sobra.

:: Què és el que necessiten de nosaltres?
 :: Que incidim en les relacions nord-sud. Que

EN SIS DATES

- 1968** Neix a Barcelona.
- 1990** Viatja per primer cop a l'Àfrica i decideix especialitzar-se en Guinea Equatorial.
- 1998** Publica el seu primer llibre: 'Guinea Equatorial, en blanc i negre'.
- 1999** Comença a treballar com a professor a Guinea.
- 2003** Es doctora en Antropologia per la Universitat de Barcelona.
- 2009** Viatja per diversos països africans (Senegal, Guinea Bissau, Guinea Equatorial i el Camerun) documentant-se per al seu darrer llibre, 'Blanc bo busca negre pobre' (Ed. La Campana)

“La cooperació al desenvolupament fou un invent de Truman per reconstruir Europa”

“Durant els 90, metges i mestres africans van ser substituïts per cooperants estrangers”

pressionem els nostres governs perquè no donin suport a dictadors, que pressionem les grans empreses que els espolien els recursos. Sense la pressió de la societat civil mai no s'hauria començat a condonar el deute extern o s'hauria forçat les farmacèutiques a abaixar el preu dels medicaments per a la sida a Sud-àfrica. El desenvolupament africà no depèn d'uns coneixements que nosaltres tenim i ells no. Tot el que giri al voltant de dur coses o d'anar a donar lliçons no té cap impacte durador pel que fa al desenvolupament.

:: D'on va sorgir aquest concepte de “cooperació al desenvolupament”?

:: Va ser una idea del president nord-americà Harry S. Truman per reconstruir Europa després de la II Guerra Mundial i es va traslladar a l'Àfrica en el moment en què va començar el procés descolonitzador com eina de control neocolonial. França, per exemple, va dissenyar programes de cooperació que incloïen tractats militars. A través de l'ajuda humanitària, es continuava controlant les excolònies.

:: L'eclosió de les ONG als anys vuitanta semblava desfer aquest vincle.

:: Això va ser un miratge. Les ONG apareixen quan els estats s'adonen que enviar funcionaris públics al Tercer Món és caríssim. Aleshores és quan decideixen subcontractar aquests serveis en les ONG. Això va coincidir amb l'aplicació dels primers plans d'ajustament estructural proposats pel Fons Monetari Internacional, a l'inici dels noranta.

:: La pitjor dècada per a l'Àfrica, segons tinc entès. Què van implicar aquests plans?

:: Una retallada de serveis públics brutal als països africans. Totes les places públiques de mestres o de metges que van desaparèixer van ser ocupades per cooperants estrangers.

:: Sorprenent.

:: A mi encara em sorprenen aquestes teories sobre el desenvolupament dissenyades des dels despatxos del FMI i el Banc Mundial i que mai no s'han mostrat eficaces. De fet, la història ha demostrat que, fins ara, tots els models que han funcionat (el xinès, el del Sud-est asiàtic, l'europeu...) no tenen res a veure amb el que proposen els organismes internacionals per a l'Àfrica. El desenvolupament de veritat vindrà d'ells mateixos, de dins, i és molt probable que no tingui res a veure amb el que nosaltres els hem volgut imposar amb el nostre messianisme. Els africans no tenen les mateixes prioritats que nosaltres. ■ SÒNIA CASAS